

26.11.2019

Vaikutusarvioinnit säädösvalmistelijan näkökulmasta

Raija Volk, STM

VAIKUTUSARVIOINTI STM:SSÄ

- STM:ssä arviointiryhmä ARVI (10 henkeä + assistentti)
- ARVIssa tehdään (erityisesti taloudellisia) (ex ante) arviointeja ja myös koordinoidaan niitä, tilataan taustaselvityksiä yms.
- Osallistutaan myös hankkeiden/ohjelmien arvioinnin suunnitteluun sekä tilataan jälkiarviointeja
- Lisäksi osastoilla myös omia henkilöitä
- Faktojen tuottajina merkittävä rooli THL:llä, (jossain määrin) TTL:lla ja etuuksissa KELAlla
- Myös poikkihallinnollista arviointia VN:n sisällä työryhmien jaostoissa, jolloin mukana voi olla myös muita tahoja

IHANTEELLINEN ETENEMINEN

HALLITUSOHJELMASTA

- Lainvalmistelijoiden osaamista perus- ja ihmisoikeuksissa vahvistetaan johdonmukaisesti. Ministeriöiden rajat ylittävää tukea lisätään, jotta lakien ***vaikutukset myös ihmisten toimeentuloon, ympäristöön, tasa-arvoon, ihmisoikeuksiin ja yritysten toimintaedellytyksiin*** voidaan arvioida perusteellisesti. Perustuslain asemaa ja sen tulkinnan riippumattomuutta kunnioitetaan ja vahvistetaan samalla, kun lakiesitysten perustuslainmukaisuuden sekä ***vaikutusten arviointia tehostetaan ja laajennetaan*****.**
- Lainsäädännön arviointineuvoston roolia vahvistetaan samalla, kun Suomeen laaditaan valtioneuvostotasoinen lainsäädännön *jälkiarviointijärjestelmä*, jonka valmistelu aloitetaan mahdollisimman pian. Laaditaan paremman ***sääntelyn kokonaisvaltainen toimintaohjelma.***

VAIKUTUSTIEDON VAIKUTTAVUUS

- Rationalisoiko tietoon perustuva lähestymistapa politiikkatoimia?
- Politiikkaongelmat ovat usein kompleksisia ja tutkimustieto voi olla ristiriitaista, hallituskausi kestää 4 vuotta
- Politiikkaan kuuluu arvovalinnat ja oikeus painottaa asioita
- Voimakas poliittinen ohjaus pienentää vaikutusarvioinnin liikkumatilaa, mm. tiukat aikataulut

VAIKUTUSARVIOINTI – MISSÄ ONGELMA?

- Onko ongelma vaikutusarviointien laatu, laajemmin valmistelukulttuuri, käytettävissä oleva aika?
- Uudet hallituksen esitysten laatimisohjeet (HELO) annettu v. 2019
- Ohjeet korostavat myös eri toteuttamisvaihtoehtojen arviointia, joka olisi tehtävä valmistelun alkuvaiheessa
- Vaikutusarviointiohjeet kuitenkin yli 10 vuoden takaiset – erilaisia ala- tai ministeriökohtaisia oppaita on 18 => ei tunneta, uusia painotuksia mm. ihmisvaikutusten arvioinnissa

- Vaikutusarvioinnin pitäisi löytää merkityksellisimmät vaikutukset ja olla tasapainoinen
- Arvioinnit eivät saisi myöskään paisua (=> arviointimuistiot ratkaisuna)

- STM:n lainsäädännössä paljon sellaista, jonka lopullinen vaikutus toteutuu vasta toimeenpano-vaiheessa mm. kunnissa => toimeenpanon tutkimus

- Jo v. 2007 vaikutusarviointioppaassa mainitaan myös jälkiseuranta; kuitenkin verrattain vähän systemaattista seurantaa eikä toteuttamisvaihtoehdoista ja menetelmistä juurikaan keskustelua (esim. tutkimukselliset ex post –arvioinnit vs. kevyempi seuranta)

JATKUVAN KEHITTÄMISEN TARVE

- HO => paremman sääntelyn toimintaohjelmaa valmistellaan, siinä tarpeen tarkastella myös vaikutusarviointien ohjeistusta
- Lainsäädännön jälkiarvioinnin nykytilaa ja merkitystä aletaan selvittää (ns. TEAS-hanke)
- Myös lainsäädäntötyön johtamista on alettu ryhdittää; välineenä mm. lainsäädäntösuunnitelmat ja ministeriöiden sisäisen työn organisoinnin kehittäminen
- Usein tarvittaisiin myös ennakoivaa valmistautumista tietopohjan parantamiseksi

MUITA NÄKÖKOHTIA

- Lainsäädännön arviointineuvoston (LAN) työ arvokasta, mutta sen ulkoisen arvioinnin tuloksiin voi yhtyä siinä, että vaikutusarviointien arvioinnin vaikuttavampi ajankohta olisi lausuntovaiheessa.

- Ehdotukset keskitetystä tuesta: Esimerkiksi taloudellisten vaikutusten arviointi ei ole tarkoituksenmukaista keskittää erilleen substanssi-ministeriöstä, vaan tarvittaessa lisätä vuorovaiku-tusta muutoin (toteutuu esim. työryhmissä). Sen sijaan spesifistä juridista osaamista esimerkiksi perusoikeuksien tulkintaan voisi olla keskitetysti

Kiitos!

Raija Volk
STM
raija.volk@stm.fi